

УДК: 271.2-48:94(477) «1918»

Кізлова А., д. істор. н.

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім.
Ігоря Сікорського»

ОБГОВОРЕННЯ В КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКІЙ ЛАВРІ ДОПОМОГИ ПОТЕРПІЛИМ ВІД ВИБУХІВ НА ЗВІРИНЦІ 1918 Р.

Kizlova A., Dr.

DISCUSSION ON THE ASSISTANCE TO THE VICTIMS OF THE EXPLOSIONS AT THE ZVIRYNETS (1918) IN KYIV CAVES LAVRA

За висновком В. Скальського, 1918 р. став надзвичайно «врожайним» на вибухи та пожежі в Україні, а найбільшою й найтрагічнішою на той час була катастрофа на артилерійських складах з понад 2 млн. снарядів на Звіринці у Києві о 10 ранку 6 червня (24 травня) [4]. Внаслідок цих вибухів від 81 до 200 осіб загинуло (були й випадки смерті від переляку), від 259 до 1000 – зазнало тяжких травм, ще більше – легких, які давали змогу лікуватися самостійно. 900 будинків було повністю знищено, ще більше споруд пошкоджено. Щодо впливу техногенних катастроф на становище влади, то вибухи 1918 р. на військових складах, зокрема й на Звіринці, показали, що режим П. Скоропадського може ефективно долати соціальні наслідки таких аварій, але не має змоги їм запобігати [1, с. 379–380; 2, с. 142; 3, с. 451; 4; 5]. На біду відгукнулись як уряд та місцева влада, так і різні установи, товариства, окремі пересічні люди [2, с. 142; 4]. Участь у наданні допомоги Києво-Печерської лаври, котра сама зазнала суттєвих руйнувань і збитків (знищено будинок, церкву й покрівлю трапезної над Звіринецькими печерами, пошкоджено споруди в межах Київської фортеці на суму понад 176 тис. руб., а також на цегляному заводі, морально травмовано частину братії) [7, арк. 186 зв., 208–209, 234; 8, арк. 156 зв.], потребує окремого дослідження, особливо з огляду на традиційно очікувану в суспільстві добродійність монастирів.

Мета роботи – визначити головні особливості обговорення допомоги стороннім потерпілим (не насельникам чи квартирантам обителі) на засіданнях Духовного собору (ДС) Лаври за його протоколами 1918 р.

22 червня ст. ст. в ДС за резолюцією митрополита Київського (настоятеля Лаври) обговорювали прохання Г. Кравченка зі Звіринця на ім'я митрополита про надання притулку його родині з семи осіб, потерпілій від вибуху [7, арк. 240]. Ухвалили відмовити через брак приміщень, бо військове відомство ще раніше зайняло в заїзді для прочан частину, визначену як «огромная» [7, арк. 240 зв.]. 4 липня ст. ст. обговорювали відношення Звіринецького комітету з організації та розподілу допомоги потерпілим від 15 липня н/ст. про те, що в його пред'явника, члена Комітету Г. Сухочева, все рухоме й нерухоме майно якого згоріло від вибуху вцент, тяжко хвора дружина. За порадою лікаря, вона потребувала зручного приміщення й свіжого повітря, тож мала бути розміщена в «гостиницѣ» Лаври. Комітет просив ДС надати Г. Сухочеву з родиною (5 душ) мебльований номер з варистою піччю безкоштовно чи задешево. Але ДС ухвалив повідомити Комітет, що прохання можна задовольнити лише, якщо приміщення заїзду звільнить Київський військовий гарнізонний госпіталь [8, арк. 11 зв. – 12].

4 липня ст. ст. розглядали рапорт благочинного і/мон. Флора з поданням грошей, зібраних серед братії Лаври за підписними аркушами на виконання припису ДС від 25 червня № 32 для товариства пам'яті війни 1914–1918 рр. – 19 руб. 45 коп. та № 33 для потерпілих від вибуху на Звіринці – 177 руб. 20 коп. [8, арк. 11 зв.], тобто в дев'ять разів більше, ніж за листом № 32 і в середньому по 36 коп. на кожного з чернечої братії, що на 1918 р. [6, с. 18] проживала в Лаврі.

23 серпня ст. ст. обговорювали відношення від 2 вересня н. ст. підопічного гетьманові П. Скоропадському Комітету зі збору пожертв потерпілим від вибуху з проханням підтвердити, що Лавра не проти надати корпуси № 4 і 6 у заїзді для прочан потерпілим зі Звіринця. Ухвалили повідомити Комітету, що для цього призначено корпуси № 12 і 13, які саме звільняє госпіталь, але з тим, щоб приміщення в них розподіляли за участі Лаври [8, арк. 117]. Корпус № 12 за результатами обстеження виявився серед названих найбільш зруйнованим, про пошкодження корпусу № 6 у звіті про збитки не йдеться [7, арк. 155 зв.], очевидно, він суттєво не постраждав.

Того самого дня розглядали клопотання Є. Сobotковського про дозвіл надрукувати в Лаврській типографії 10000 примірників заклику до богомольців і відвідувачів зруйнованого від снарядів Свято-Троїцького Іонівського монастиря (щоб тиражувати в періодиці й роздавати окремо). На проєкті стояли резолюції митрополита з дозволом друкувати: 1) з порадою скоротити; 2) зі сподіванням, що лаврська типографія надрукує безкоштовно. Через брак паперу ухвалили, щоб типограф розпорядився видати безкоштовно 5000 екземплярів і прозвітував про це [8, арк. 124].

На відношенні Управління робіт із розробки й виконання плану забудови вільних земель Києва та його околиць від 18 жовтня н. ст. в ДС через відсутність на ринку та велику дорожнечу окремих частин до плит-вогнищ і кип'ятильників попросили ще раз допомогти погорільцям Звіринця: виділити 3000 будівельних цеглин, 10 чавунних плит, дверцят і ґраток до плити-вогнища, по 2 котли для кип'ятіння та для рідкої їжі. Все це планували залишити в постійному користуванні Лаври. Остання змогла задовольнити тільки продаж 2000 цеглин за півціни. Інші прохання вирішили відхилити «за неім'янієм» [8, арк. 222 зв. – 223]. На відношенні Звіринецького комітету від 12 жовтня н. ст. з проханням надати односкатну прибудову при корпусі № 12 для загальної пральні та загальної їдальні, а також й через велику кількість людей, окрім корпусів № 12 і 13, ще й верхній поверх корпусу № 14 поставили схвальну резолюцію [8, арк. 223]. А в можливості задовольнити прохання того самого комітету від 3 листопада (?) ст. з проханням спільно купити дров, для потерпілих мешканців Звіринця, які живуть у корпусах Лаври, щоб перевезти ці дрова з берега Дніпра коштом Лаври, доручили докладно розібратись економові [8, арк. 287–287 зв.].

Отже, на рівні ДС Лаври допомогу стороннім потерпілим обговорювали, якщо хтось із них прямо чи через організації просив у обителі притулку, матеріальної чи інформаційної підтримки. Звернення намагалися задовольняти настільки, наскільки були спроможні. В разі відмови пояснювали причини й те, чи може ця негативна резолюція бути змінена за певних умов, тож відповіді готували, враховуючи моральний стан потерпілих. Прояви ініціативи з боку самої Лаври, крім згаданого збору коштів серед братії, а також рівні їх обговорення потребують подальшого дослідження.

Література

1. Гай-Нижник П. Павло Скоропадський і Власний Штаб гетьмана всієї України: боротьба за владу і державність. Київ: Крок, 2019. 626 с.
2. Мараєв В. Україна, 1918: Хроніка. Харків: Фоліо, 2020. 295 с.: іл.
3. Скальський В. Залізнична катастрофа у Києві 18 (31) січня 1918 року // Український історичний збірник. Вип. 19. 2017. С. 450–454.
4. Скальський В. «Калинівка»-1918. Як вибухало сто років тому, 27.09.2017. URL : <https://www.istpravda.com.ua/columns/2017/09/27/150722/>
5. Цалик С. Вибухи артекладів: як Київ вступив у добу техногенних катастроф, 6 червня 2018 р. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/blogs-44377917>
6. ЦДІАК України. Ф. 128, Києво-Печерська лавра. Предметно-тематичний покажчик / Упор. С. Р. Кагамлик. К. : НКПІКЗ, 2008. 360 с.
7. ЦДІАК України, ф. 128, оп. 1 благ., спр. 744, 230 арк.

8. ЦДІАК України, ф. 128, оп. 1 благ., спр. 745, 394 арк.

УДК 94(477)

Кравчук Л., д. істор. н., доц.; Рябоконт М.; Яворський А.

Тернопільський національний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського, Україна

ЗАХІДНА УКРАЇНА В ДИПЛОМАТІЇ СРСР ТА НІМЕЧЧИНИ, ГЛИВЕЦЬКИЙ «КОНФЛІКТ»

Kravchuk L., Dr., Assoc. Prof.; Riabokon M.; Yavorskyi A.

WESTERN UKRAINE IN DIPLOMACY OF THE USSR AND GERMANY, GLYVETSKY "CONFLICT"

Події кінця 40-х років ХХ ст., що кардинально змінили подальший хід розвитку Європейських країн, ще не в повній мірі вивчені і проаналізовані, також не зроблено остаточних висновків, які б дали можливість поставити крапку у неоднозначних подіях вересня 1939 р. та його наслідках. Сьогодні науковцями не підготовлено спільної концепції щодо цього періоду, не утверджено єдиної думки щодо приєднання західноукраїнських земель до УРСР по плану Рібентропа-Молотова, також не зменшилось як проблематичних запитань, так і не дано об'єктивних відповідей на ряд подій і фактів.

Події 17 вересня 1939 р., які трактувала радянська історична наука, як приєднання західноукраїнських земель до УРСР у складі СРСР, мають в свої основі суперечливі висновки, що сформувавши як прихильників сталінської зовнішньої політики, які базувались на піклуванні про долю та життя етнічних українців і тих, хто ці події вбачав черговим пунктом стратегічного плану сталінського уряду щодо розширення свого європейського простору. Через відсутність детальної характеристики та оцінки послідовності подій, що передували 1 вересня 1939 року та безпосередньо їх подальшого розвитку, цей період буде причиною багатьох непорозумінь, штучних спекуляцій і дуже часто буде використовуватися різними громадсько-політичними силами для маніпуляцій суспільною свідомістю у суто прагматичних цілях [1.с.5].

Осіною 1939 року по ініціативі товариша Сталіна були звільнені від ігнорування польських поміщиків наші однокровні брати – народи західної України і західної Білорусії. Ці народи влились в єдину братню сім'ю вільних народів СРСР [2.с.179], так трактували вересневі події сталінські ідеологи. Цим подіям передувала не менш подібна і активна політика Німеччини щодо України, зокрема підписання Німецько-польського пакту про ненапад 26 січня 1934 року [3.с.22]. Отже, ми спостерігаємо реставрацію версальської системи договорів та четвертий поділ сфер впливу у Європі. Україна не була суб'єктом, а тільки об'єктом міжнародної політики. Німеччина і СРСР, і будь-хто з них не гарантували для українців національної свободи, а тим більше створення незалежної держави [4.с.6]. І хоча ці чужі держави Німеччина і Радянський Союз на території Західної України діяли за власними інтересами, український народ виборював право на власне життя [5.с.3]. Перша половина 30-х – 40-х рр. була подібною як для Німеччини, так і для СРСР.

Гітлер збирає німецькі землі до рейху, Сталін керується принципом об'єднання всіх слов'янських народів в єдиній великій братній сім'ї. Гітлер намагається під галсом самоозначення німецького народу набрати популярності і ростуть ряди його прихильників. Аналогічною є політика сталінського уряду, тільки поле її діяльності ґрунтується на соціалістичній гуманній політиці дружби і підтримки. Гітлер свої інтереси вбачає на східних територіях, Сталін – на західних. Україна була для Сталіна перед усім харчовою базою Росії [6.с.59].